

Anna Turowska

Znaczenie samooceny w funkcjonowaniu społecznym – na przykładzie młodzieży maturalnej

---

Kultura i Edukacja nr 2, 151-162

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Turowska

ZNACZENIE SAMOOCENY W FUNKCJONOWANIU SPOŁECZNYM – NA PRZYKŁADZIE MŁODZIEŻY MATURALNEJ

---

1. Wprowadzenie

Zagadnienie rozwoju pojęć o sobie podejmowano już bardzo dawno, choć pojęcie to definiowano różnie. Interesowali się nim: James, Adler, Freud, Lewin i inni. Później kontynuowali badania w tej dziedzinie, analizując szczegółowo lub omawiając syntetycznie zagadnienia rozwoju pojęć o sobie, m.in. Allport, Berger, Reykowski. Ustosunkowywano się również do określeń pokrewnych, choć różniących się między sobą, np. samowiedzy (Markus i Smith, Cantor i Kihlstrom), samoopisu (Gough i Heilbrun, Płużek, Zimbardo), obrazu własnej osoby (Reykowski) i samooceny (Baumeister, Wojciszke oraz inni)¹.

---

¹ Szerszy opis podają: W. James, *Principles of psychology*, New York 1890, a także A. Adler, *The practice and theory of individual psychology*, New York 1924; S. Freud, *New introductory lectures on psychoanalysis*, New York 1933; K. Lewin, *Principles of topological psychology*, Nowy Jork 1936; G. Allport, *The ego in contemporary psychology*, „Psychological Review” 1943, nr 50; E. Berger *The relation between expressed acceptance of self and expressed acceptance of others*, „A. Abnorm. Soc. Psych.” 1952, nr 4; J. Reykowski, *Osobowość a trwałe stres*, Warszawa 1971; H. Markus i J. Smith, *The influence of self-schemas on the perception of others* [w:] N. Cantor, J.F. Kihlstrom (red.) *Personality, cognition and social interaction*, Hillsdale, New Jersey 1981; N. Cantor i J. Kihlstrom, *Social intelligence. The cognitive basis of personality* [w:] P. *Review of personality and social psychology*, Shaver (red.), t. 6, Beverly Hills 1987; H. Gough i A. Heilbrun, *The Adjective Check List manual*, Paolo Alto 1971; Z. Płużek, *Test przymiotnikowy ACL*, Lublin 1984; P. Zimbardo, *Psychologia i życie*, Warszawa 1999; R.F. Baumeister, *The self* [w:] *Handbook of social psychology*, D.T. Gilbert, S.T. Fiske, G. Lindzey (red.), New York 1998;

Pojęcie samooceny

W literaturze rozpatruje się wiele aspektów samooceny, np. globalną samoocenę (Rosenberg oraz Pelham i inni), samoocenę szczegółową (Dymkowski), pewną i niepewną (Doliński oraz Doliński i Szmajke), jawną i ukrytą (Pelham i inni), a także poczucie wartości (Brown) i akceptację siebie (Fey). Ograniczone ramy niniejszego artykułu uniemożliwiają szersze potraktowanie powyższych pojęć związanych z samooceną².

O znaczeniu samooceny, wchodzącej w dużej mierze w zakres obrazu własnej osoby, wielokrotnie pisał Reykowski. Autor wyjaśniał, między innymi, że obraz własnej osoby jest mechanizmem regulacyjnym, mającym bardzo istotne znaczenie dla kształtowania się stosunków między człowiekiem a jego otoczeniem. Reykowski zwraca uwagę, że jest to zorganizowany system nastawień, skupionych wokół własnego ja, występujących w formie niezwerbalizowanych przeświadczeń na swój temat i sądów o sobie samym, uwzględniających własne możliwości, wygląd, pozycję wśród innych ludzi, własne postawy, poglądy, potrzeby itp. Subiektywna ocena siebie stanowi ważny czynnik w procesie kształtowania relacji z otoczeniem³.

Rosenberg definiuje samoocenę krótko – jako ocenianie siebie lub poczucie własnej wartości i szacunku dla siebie.

Zimbardo podaje, że samoocena to uogólniona postawa ewaluatywna w stosunku do samego siebie, która wpływa zarówno na nastrój, jak i zachowania osobiste i społeczne.

Według Coopersmitha, samoocena jest „oceną, którą jednostka sobie wystawia, i w którą stale wierzy; wyraża postawę aprobaty lub dezaprobaty również w kontaktach z ludźmi, i wskazuje, jak człowiek postrzega swoje zdolności, znaczenie, szanse sukcesu i wartość”.

B. Wojciszke, *Pogranicze psychologii osobowości i społecznej: samoocena jako cecha i jako motyw* [w:] *Osobowość a procesy psychiczne i zachowanie*, B. Wojciszke, M. Plopa (red.), Kraków 2003.

² M. Rosenberg, *Society and the Adolescence*, Princeton, New Jersey 1985; B. Pelham i in., *Gender moderates the relation between implicit and explicit self-esteem*, „Journal of Experimental Social Psychology” 2005, nr 41; M. Dymkowski, *Poznawanie siebie. Umotywowane sprawdziany samowiedzy*, Warszawa 1993; D. Doliński, *Orientacja defensywna*, Warszawa 1993; D. Doliński, A. Szmajke, *Samotrudnianie*, Olsztyn 1994; M. Brown, *The Self*, Boston 1998 oraz W. Fey *Acceptance by other and its relation to acceptance of self and others: a revaluation*, „Journal of Abnormal Social Psychology” 1955, nr 50.

³ Szeroki opis zagadnienia [w:] J. Reykowski, *Funkcjonowanie osobowości w warunkach stresu psychologicznego*, Warszawa 1966, a także: idem, *Eksperymentalna psychologia emocji*, Warszawa 1969; idem, *Osobowość a trwałe stres...*

Według Wojciszke, najczęściej przyjmowana definicja samooceny zakłada, że jest to uogólniona postawa wobec samego siebie⁴.

Autorce najbliższy jest omówiony fragment definicji Reykowskiego, przedstawiającej obraz własnej osoby w aspekcie subiektywnych odczuć i kontaktów z innymi ludźmi.

2. Techniki pomiaru samooceny

Opracowano wiele technik do pomiaru samooceny. Trudno jednak powiedzieć, która z nich jest idealna. Dobór techniki powinien uwzględniać główny kontekst badanego problemu, na przykład odniesienie do funkcjonowania społecznego. Nuttin, a także Norris i Zweigenhaft zwracają uwagę na ważność posługiwania się technikami, które nie są skażone potrzebą aprobaty społecznej. Według Wojciszke, często stosowanym narzędziem do pomiaru samooceny jest *Skala Samooceny Morrisa Rosenberga*, składająca się z 10 zdań z czterokategorialnym systemem odpowiedzi. Skala ta, choć prosta i jasna w odbiorze oraz stabilna w czasie, ma też wady. Jak sugeruje Anastasi, zastosowanie skali Rosenberga jako globalnej miary samooceny może dać niespójne wyniki lub też może nie ujawnić istotnych korelacji z innymi zmiennymi. Stosowano też inne techniki pomiaru samooceny oparte na wąsko zdefiniowanym konstrukcie, np. *Ja w szkole*. Dawały one spójne i istotne wyniki, ale ograniczały spektrum badań⁵. W latach 80. odstąpiono od jednowymiarowego ujęcia samooceny. Zaistniała potrzeba udostępnienia polskiemu badaczowi techniki bardziej szczegółowej, umożliwiającej swobodne wypowiedzenie się na temat własnej osoby i relacji z innymi ludźmi. Dlatego Zenomena Płużek udostępniła *Test Przymiotnikowy ACL Gougha i Heilbruna*. Tłumaczony i autoryzowany przez test składa się z trzystu przymiotników, które mogą być swobodnie wybierane przez osobę badaną. Zdaniem Płużek, „ocena samego siebie, wyrażona

⁴ Definicje samooceny podają m.in.: M.R.Leary, *Wywieranie wrażenia na innych. O sztuce autoprezentacji*, Gdańsk 2000, s. 179, a także M. Rosenberg, *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton, New Jersey 1965, P. Zimbardo, op.cit. i B.Wojciszke, op.cit.

⁵ Szerszy opis technik pomiaru samooceny [w:] J.M. Nuttin, *Narcissism beyond Gestalt and awareness: The name letter effect*, „European Journal of Social Psychology” 1985, nr 15, 353–361; J.M. Nuttin, *Affective consequences of mere ownership: The name letter effect in twelve European languages*, „European Journal of Social Psychology” 1987, nr 17, a także S. Norris i R. Zweigenhaft, *Self-monitoring, trust, and commitment in romantic relationships*, „Journal of Social Psychology 1999”, nr 139(2); B. Wojciszke, op.cit., M. Rosenberg, *Society and the Adolescent...* oraz A. Anastasi, S. Urbina, *Psychological Testing*, New York 1999.

za pomocą przymiotników, jest najbardziej naturalnym sposobem mówienia o sobie, bowiem w mowie potocznej używamy przymiotników na określenie siebie czy osobowości innych ludzi⁶. Matkowski podkreśla, że ACL to metoda prosta i zrozumiała dla większości badanych, nie budząca lęku i oporu⁶.

Według Anastasi, ACL oparty na Murray'owskiej koncepcji potrzeb psychicznych może doskonale służyć do pomiaru samooceny w odniesieniu do kontaktów z innymi ludźmi.

Drwal pisze, że ACL jest w Polsce szeroko stosowany dla celów eksperymentalnych. Posługiwali się nim np.: Choynowski, Tylka, Prężyna, Płużek, Pudełkiewicz, Tucholska, Pełka-Sługocka, Bartel, Kwak i inni⁷.

3. Kierunki badań nad samooceną

Już w latach 40. ubiegłego stulecia Gordon Allport, czołowy psycholog społeczny, przewidział rozkwit badań nad samooceną i dostrzegł wielkie znaczenie psychologii ego. Rozpoczęły się intensywne badania nad samooceną.

Początkowo zajmowano się głównie skutkami *niskiej samooceny*. Zagadnienie to zbadano bardzo szczegółowo. Jennifer Crocker dokonuje szerokiego przeglądu ostatnich badań nad niską samooceną. Crocker powołując się na badania, które podejmowali: Mecca, Smelser i Vasconcellos, a także Scheff, Retzinger i Ryan oraz

⁶ Dokładny opis techniki ACL zamieszczono [w:] Z. Płużek i in., *Porównanie pacjentów z chorobą wrzodową z grupami kontrolnymi w badaniach nad poszczególnymi testami*, Warszawa 1978, s. 6, a także Z. Płużek, *Test przymiotnikowy ACL...*, M. Matkowski, *Test przymiotników jako narzędzie do badania struktury potrzeb jednostki*, „Przegląd Psychologiczny” 1984, nr 2.

⁷ O szerokim stosowaniu techniki ACL pisze A. Anastasi, op.cit. oraz R. Drwal, *Adaptacja kwestionariuszy osobowości. Wybrane zagadnienia i techniki*, Warszawa 1995. Wyniki swoich badań opisują m.in. M. Choynowski, *Opracowanie polskiej adaptacji Inwentarza Osobowości H.J. Eysencka (Maudsley Personality Inventory): Wyniki krajowe, porównania międzynarodowe*, „Biuletyn Psychometryczny” 1968, nr 2; J. Tylka, *Psychologiczna ocena różnic cech osobowości u ludzi z wysokim i niskim współczynnikiem somatycznym ryzyka choroby wieńcowej*, „Przegląd Psychologiczny” 1976, nr 19(3); W. Prężyna, *Motywacyjne korelaty centralności przedmiotu postawy religijnej*, „Roczniki Filozoficzne” 1977, nr 25; idem, *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*, Lublin 1981; Z. Płużek, *Porównanie pacjentów z chorobą wrzodową...*; B. Pudełkiewicz, *Uczenie się empatii przez twórczość poetycką i jej rola w rozwoju zdrowej osobowości*, „Zdrowie Psychiczne” 1980, nr 21(2); S. Tucholska, *Poziom samoaktualizacji jednostek potencjalnie twórczych*, „Zdrowie Psychiczne” 1980, nr 21(3); H. Pełka-Sługocka, *Pasożytnictwo społeczne czy inwalidztwo u młodzieży?*, Warszawa 1981; S. Bartel, *Związek między niektórymi czynnikami osobowościowymi a identyfikacją zawodową nauczyciela*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1983, nr 28 (1); A. Kwak, *Stosunki międzyosobowe w rodzinach młodzieży z wysoką i niską samoakceptacją*, Warszawa 1983; idem, *Percepcja postaw interpersonalnych w rodzinach młodzieży licealnej w zależności od jej płci i poziomu samoakceptacji* [w:] *Materiały do nauczania psychologii*, L. Wołoszynowa (red.), S I, 11, (s. 51–93), Warszawa 1984 i inni.

Dawes – stwierdza, że zaniżona samoocena współwystępuje z zaburzeniami stanu zdrowia (otyłością, anoreksją, bulimią), obniżonymi osiągnięciami szkolnymi, depresją lub agresją⁸.

Dlatego też rozpoczęła się wielka kampania na rzecz podnoszenia samooceny. Uważano, że *wysoka samoocena* otwiera drogę do sukcesu i sławy, ułatwia kontakty społeczne. W USA powstał nawet Ruch na rzecz Wysokiej Samooceny. Rozpoczęły się liczne badania w tym kierunku (Bednar, Wells i Peterson; Mruk; Taylor i Brown; Tennen i Affleck). Zauważono, że wysoka samoocena może współwystępować z wysoką motywacją osiągnąć, a to prowadzi do ogólnego rozwoju i powiększenia majątku narodowego. Pozytywne znaczenie wysokiej samooceny potwierdzili również Judge i Bono, Tesser oraz inni⁹.

Według Wojciszke „większość ludzi ma zdecydowanie pozytywną samoocenę, i niemalże nie ma osób o samoocenie zdecydowanie negatywnej, wyraźnie poniżej punktu neutralności”¹⁰.

Podtrzymywanie wysokiej samooceny jest dla ludzi niezwykle ważne. Zdaniem Markus, jedną z najstarszych prawd psychologicznych jest ta, że człowiek jest w stanie zrobić wszystko, żeby obronić swoje ego i samoocenę. Pod wpływem bolesnych zdarzeń, powodujących zagrożenie pozytywnego obrazu własnej osoby, ulega zachwianiu koncepcja własnego Ja. Prowadzi to do lęku i frustracji, zakłóca równowagę emocjonalną, a w konsekwencji funkcjonowanie intelektualne i społeczne. Chwieje się to, jak jednostka sama siebie spostrzega, i jak chciałaby być widziana przez innych¹¹.

⁸ Badania nad niską samooceną szczegółowo opisuje J. Crocker i in., *Contingencies of self-worth in college students: Theory and measurement*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2003, nr 85, s. 894–908, a także A. Mecca, N. Smelser, J. Vasconcellos, *The social importance of self-esteem*, Berkeley 1989; T. Scheff, S. Retzinger, M. Ryan, T.J. Scheff, S.M. Retzinger, M.T. Ryan, *Crime, violence, and self-esteem: Review and proposals* [w:] *The social importance of self-esteem*, A.M. Mecca, N.J. Smelser, J. Vasconcellos (red.), Berkeley 1989 oraz R. Dawes, *House of cards: Psychology and psychotherapy built on myth*, New York 1994.

⁹ Wyniki badań nad wysoką samooceną prezentują m.in. R. Bednar i in., *Self-esteem: Paradoxes and innovations in clinical theory and practice*, Washington 1989, a także C. Mruk, *Self-esteem: Research, theory, and practice*, New York 1995; S. Taylor i J. Brown, *Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health*, „Psychological Bulletin” 1988, nr 103; H. Tennen i G. Affleck, *The puzzles of self-esteem: A clinical perspective* [w:] *Self-esteem: The puzzle of low self-regard*, R. Baumeister (red.), New York 1993; T. Judge i J. Bono, *Relationship of Core Self-evaluations Traits – Self-esteem, Generalized Self-efficacy, Locus of Control, and Emotional Stability – with Job Satisfaction And Job Performance: A Meta-analysis*, „Journal of Applied Psychology” 2001, nr 86; A. Tesser, *Self-esteem* [w:] *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intraindividual Processes*, A. Tesser, N. Schwarz (red.), Oxford 2001 oraz inni.

¹⁰ B. Wojciszke, op.cit., s.18.

¹¹ O znaczeniu podtrzymywania wysokiej samooceny piszą m.in. H. Markus, *The self in thought and memory* [w:] *The self in social psychology*, D.M. Wegner, R.R. Vallacher (red.), New York 1980;

Eksperyment Baumeistera, Heathertona i Tice wykazuje, że osoby o wysokiej samoocenie z zagrożonym ego (zagrożoną koncepcją własnego ja) wybierały maksymalnie trudny poziom gry komputerowej, i w znacznej większości nie były w stanie wykonać zadania. Podczas gdy osoby o wysokiej samoocenie bez zagrożonego ego trafnie oceniały poziom swoich możliwości i w większości przypadków wykonywały zadania poprawnie. Człowiek, który ma silne i stabilne ego, rozwija się i realizuje swoje autonomiczne cele poznawcze. Przewiduje konsekwencje danego postępowania i podejmuje decyzję, czy starać się o gratyfikację od razu, czy też ją odroczyć. Zagrożone ego natomiast wyzwala nadmierną intensyfikację myślenia, pamięci, spostrzeżeń i doświadczeń – co utrudnia podejmowanie trafnych decyzji¹².

Często zauważamy, na podstawie obserwacji, że młodzież ucieka się do strategii samoutrudniania, która jest zabezpieczeniem wysokiej samooceny przed ewentualną porażką. Celem takiej strategii jest zdobycie usprawiedliwienia swego niepowodzenia. Młodzi ludzie, chcąc zachować maksymalnie pozytywne zdanie o sobie, szukają wszelkich sposobów prowadzących do wzmocnienia pozytywnego obrazu siebie. Mogą nawet reinterpreterować zdarzenia przeszłe i bieżące, tak zniekształcając fakty, aby we własnych oczach wypaść lepiej. Dzieje się tak dlatego, bo ludzie wolą raczej nadal siebie lubić niż poznać.

Zbyt wysoka samoocena może jednak mieć również negatywne znaczenie. Zdaniem znanego badacza i znawcy zagadnień samooceny Roya Baumeistera – z wysokiej samooceny mogą wynikać głównie korzyści emocjonalne dla danej jednostki, ale niestety, często odbywa się to kosztem innych i może prowadzić nawet do przemocy interpersonalnej. Niepożądane skutki wysokiej samooceny ujawniają się głównie w sytuacji zagrożenia ego. Niektóre osoby o wysokiej, i zarazem niepewnej, samoocenie są bardzo ambitne, a jednocześnie wrażliwe na krytykę i podatne na zranienie. Osoby takie są skłonne do gniewu i agresji, częściej czują się niesprawiedliwie potraktowane przez innych, jeśli ci inni nie podzielają ich pozytywnych ocen (Wojciszke). Ludzie o wysokiej samoocenie są często nielubiani, uważani za zbyt pewnych siebie egoistów. Świadomość tego, że jest się nieakceptowanym może z kolei prowadzić osobę o wysokiej samoocenie do alienacji, a nawet wrogości wobec grupy. Natomiast przecenia-

---

a także M.J. Rosenberg, *Warunki powstawania oraz konsekwencje lęku przed oceną* [w:] *Spoleczny kontekst badań psychologicznych i pedagogicznych*, J. Brzeziński, J. Siuta (red.), Poznań 1991.

¹² Dokładny opis eksperymentu [w:] R.F. Baumeister i in., *When ego threats lead to self-regulation failure: Negative consequences of high self-esteem*, „Journal of Personality and Social Psychology” 1993, nr 64, s. 141–156.

nie swoich kompetencji i swego wpływu na bieg zdarzeń może przyczyniać się do brawury i narażać na wiele niebezpieczeństw. Przykładem są badania Pelhama i Taylora opisujące grupę „optymistycznych” motocyklistów, którzy jeżdżą bez kasków. Inni „optymiści” uważają, że nie muszą zapinać pasów w samochodzie itp. Bardziej drastyczne przykłady negatywnych skutków wysokiej samooceny podają inni badacze. Anderson i Katz twierdzą, że młodociani członkowie gangów zyskują prestiż przez pozbawianie prestiżu innych, i w ten sposób potwierdzają swoją wyższość nad innymi¹³.

Opisane przykłady pozytywnych i negatywnych następstw zbyt niskiej i zbyt wysokiej samooceny nie wpływają korzystnie na funkcjonowanie jednostki. Najbardziej optymalny jest średni poziom samooceny.

4. Badania własne

4.1. Cel badań i oczekiwania

Przedstawione wyżej rozważania teoretyczne skłoniły autorkę do podjęcia badań eksploracyjnych w grupie młodzieży maturalnej. Stanowią one próbę zebrania informacji dotyczącej oceniania siebie przez młodzież maturalną w okresie transformacji kraju. Mogą stanowić początek obserwacji powtarzanych co kilka lat. W dostępnej literaturze przedmiotu badań takich nie znaleziono.

Oczekuje się, że:

- młodzież maturalna będzie oceniała siebie wysoko,
- zaistnieją niewielkie różnice w samoocenie dziewcząt i chłopców, wynikające z tempa rozwoju psychofizycznego.

4.2. Osoby badane

Zbadano 300 osób – uczniów klas maturalnych liceów ogólnokształcących w Warszawie. Wśród badanych było: 181 dziewcząt i 119 chłopców. Średnia wieku: 18 lat.

---

¹³ O negatywnych skutkach zbyt wysokiej samooceny piszą m.in. R. Baumeister, *The self* [w:] *Handbook of social psychology*, D.T. Gilbert, S.T. Fiske, G. Lindzey (red.), New York 1998, s. 680–740, a także B. Wojciszke, op.cit.; B. Pelham i S. Taylor, *On the limits of illusions: Exploring the costs and hazards of high self-regard*, Los Angeles 1991 oraz E. Anderson, *The code of the streets*, „Atlantic Monthly” 1994, nr 273(5) i J. Katz, *Seduction of crime: Moral and sensual attraction in doing evil*, New York 1988.

4.3. Metoda badań

Do pomiaru samooceny posłużyła polska wersja 300-przymiotnikowego testu ACL (Adjective Check List) Gougha i Heilbruna (1971), tłumaczona i autoryzowana przez Z. Płużek (1984). Według Drwala (1995), ACL jest obecnie najczęściej wykorzystywany jako wieloskalowy test osobowości, w którym osoba badana opisuje siebie. Istotną właściwością ACL jest duży stopień swobody pozostawiony osobie wypełniającej test. Może ona wybrać tyle przymiotników spośród trzystu, ile uważa za stosowne, np. *realista*, *buntowniczy*, *solidny*, *samotnik*, *skąpy*, *ostrożny*, *dowcipny* itd. Nie musi przy tym oceniać natężenia cech na żadnych skalach, zaznacza jedynie wybrane przez siebie przymiotniki, pozostałe po prostu pomija¹⁴.

4.4. Wyniki badań własnych

Tabela 1. Poziom samooceny w grupie warszawskich maturzystów

<i>Samoocena</i>	<i>Liczba osób (%)</i>
wysoka	271 (90,3%)
niska	24 (8%)
inni (braki danych)	5 (1,7%)
<i>Razem</i>	<i>300 (100%)</i>

Liczba osób o samoocenie wysokiej ponad 10-krotnie przewyższa liczbę osób o samoocenie niskiej. Zgodnie z oczekiwaniami, młodzież maturalna w badanej 300-osobowej grupie ocenia siebie wysoko.

Tabela 2. Płeć a poziom samooceny

<i>Płeć</i>	<i>Samoocena</i>		
	<i>wysoka</i>	<i>niska</i>	<i>inni (braki danych)</i>
Dziewczęta	165 (91%)	13 (7,1%)	3 (1,6%)
Chłopcy	106 (89%)	11 (9,2%)	2 (1,7%)
<i>Razem</i>	<i>300 (100%)</i>		

W grupie badanej nie stwierdza się wyraźnych różnic między poziomem samooceny dziewcząt i chłopców.

¹⁴ Szczegółowy opis techniki ACL [w:] H.B. Gough, A.B. Heilbrun, op.cit.; Z. Płużek, *Test przymiotnikowy ACL...* oraz R.Ł. Drwał, op.cit.

Zgodnie z oczekiwaniami, 300-osobowa grupa warszawskiej młodzieży maturalnej ocenia siebie wysoko. Dziewczęta mają minimalnie wyższą samoocenę, być może dlatego, że wcześniej dojrzewają. Wyniki te budzą optymizm. Niemniej, nawiązując do socjometrycznej teorii samooceny¹⁵ (Leary i Baumeister), podkreślającej regulacyjną funkcję samooceny w relacjach z innymi ludźmi, nasuwa się pytanie, czy ceniąca siebie wysoko młodzież wykazuje umiejętność zachowań prospołecznych – kooperacyjnych i altruistycznych, czy też zamyka się w swym wirtualnym świecie zachwycona sobą. Wyniki badań podjętych przez autorkę w tej samej grupie osób przedstawiono na łamach „Kultury i Edukacji” 2008, nr 2, w artykule Anny Turowskiej „Preferencje rozdziału dóbr u młodzieży maturalnej”.

LITERATURA:

- Adler A., *The practice and theory of individual psychology*, New York 1924.
- Allport G., *The ego in contemporary psychology*, „Psychological Review” 1943, nr 50.
- Anastasi A., Urbina S., *Psychological Testing*, New York 1999.
- Anderson E., *The code of the streets*, „Atlantic Monthly” 1994, nr 273(5).
- Bartel S., *Związek między niektórymi czynnikami osobowościowymi a identyfikacją zawodową nauczyciela*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1983, nr 28 (1).
- Baumeister R.F., Heatherton T.F., Tice D.M., *When ego threats lead to self-regulation failure: Negative consequences of high self-esteem*, „Journal of Personality and Social Psychology” 1993, nr 64.
- Baumeister R.F., Smart L., Boden J.M., *Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem*, „Psychological Review” 1996, nr 103.
- Baumeister R.F., *The self* [w:] *Handbook of social psychology*, D.T. Gilbert, S.T. Fiske, G. Lindzey (red.), New York 1998.
- Bednar R., Wells G., Peterson S., *Self-esteem: Paradoxes and innovations in clinical theory and practice*, Washington 1989.
- Berger E.M., *The relation between expressed acceptance of self and expressed acceptance of others*, „A. Abnorm. Soc. Psych.” 1952, nr 4.
- Brown M., *The Self*, Boston 1998.

---

¹⁵ Opis socjometrycznej teorii samooceny [w:] M.R. Leary, R.F. Baumeister, *The nature and function of self-esteem: Sociometer theory* [w:] *Advances in experimental social psychology*, M.P. Zanna (red.), San Diego 2000.

- Cantor N., Kihlstrom J.F., *Social intelligence. The cognitive basis of personality* [w:] P. *Review of personality and social psychology*, Shaver (red.), t. 6, Beverly Hills 1987.
- Choynowski M., *Opracowanie polskiej adaptacji Inwentarza Osobowości H.J. Eysencka (Maudsley Personality Inventory): Wyniki krajowe, porównania międzynarodowe*, „Biuletyn Psychometryczny” 1968, nr 2.
- Crocker J., Luhtanen R., Cooper M.L., Bouvrette A., *Contingencies of self-worth in college students: Theory and measurement*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2003, nr 85.
- Dawes R.M., *House of cards: Psychology and psychotherapy built on myth*, New York 1994.
- Doliński D., *Orientacja defensywna*, Warszawa 1993.
- Doliński D., Szmajke A., *Samoutrudnianie*, Olsztyn 1994.
- Drwal R.Ł., *Adaptacja kwestionariuszy osobowości. Wybrane zagadnienia i techniki*, Warszawa 1995.
- Dymkowski M., *Poznawanie siebie. Umotywowane sprawdziany samowiedzy*, Warszawa 1993.
- Fey W.F., *Acceptance by other and its relation to acceptance of self and others: a reevaluation*, „Journal of Abnormal Social Psychology” 1955, nr 50.
- Freud S., *New introductory lectures on psychoanalysis*, New York 1933.
- Gough H.B., Heilbrun A.B. Jr., *The Adjective Check List manual*, Paolo Alto 1971.
- James W., *Principles of psychology*, New York 1890.
- Judge T.A., Bono J.E., *Relationship of Core Self-evaluations Traits – Self-esteem, Generalized Self-efficacy, Locus of Control, and Emotional Stability – with Job Satisfaction And Job Performance: A Meta-analysis*, „Journal of Applied Psychology” 2001, nr 86.
- Katz J., *Seduction of crime: Moral and sensual attraction in doing evil*, New York 1988.
- Kwak A., *Stosunki międzyosobowe w rodzinach młodzieży z wysoką i niską samoakceptacją*, Warszawa 1983.
- Kwak A., *Percepcja postaw interpersonalnych w rodzinach młodzieży licealnej w zależności od jej płci i poziomu samoakceptacji* [w:] *Materiały do nauczania psychologii*, L. Wołoszynowa (red.), S I, 11, (s. 51–93), Warszawa 1984.
- Leary M.R., *Wywieranie wrażenia na innych. O sztuce autoprezentacji*, Gdańsk 2000.
- Leary M.R., Baumeister R.F., *The nature and function of self-esteem: Sociometer theory* [w:] *Advances in experimental social psychology*, M.P. Zanna (red.), San Diego 2000.
- Lewin K., *Principles of topological psychology*, Nowy Jork 1936.
- Markus H., *The self in thought and memory* [w:] *The self in social psychology*, D.M. Wegner, R.R. Vallacher (red.), New York 1980.
- Markus H., Smith J., *The influence of self-schemas on the perception of others* [w:] N. Cantor, J.F. Kihlstrom (red.) *Personality, cognition and social interaction*, Hillsdale, New Jersey 1981.

- Matkowski M., *Test przymiotników jako narzędzie do badania struktury potrzeb jednostki*, „Przegląd Psychologiczny” 1984, nr 2.
- Mecca A.M., Smelser N.J, Vasconcellos J., *The social importance of self-esteem*, Berkeley 1989.
- Mruk C., *Self-esteem: Research, theory, and practice*, New York 1995.
- Norris S.L., Zweigenhaft R.L., *Self-monitoring, trust, and commitment in romantic relationships*, „Journal of Social Psychology” 1999”, nr 139(2).
- Nuttin J.M., *Narcissism beyond Gestalt and awareness: The name letter effect*, „European Journal of Social Psychology” 1985, nr 15.
- Nuttin J.M., *Affective consequences of mere ownership: The name letter effect in twelve European languages*, „European Journal of Social Psychology” 1987, nr 17.
- Murphy G., *Personality: a biosocial approach to origins and structure*, New York 1947.
- Pelham B., Taylor S.E., *On the limits of illusions: Exploring the costs and hazards of high self-regard*, Los Angeles 1991.
- Pelham B.W., Koole S.L., Hardin C.D., Hetts J.J., Seah E., DeHart T., *Gender moderates the relation between implicit and explicit self-esteem*, „Journal of Experimental Social Psychology” 2005, nr 41.
- Pełka-Sługocka H.D., Juczyński Z., Szafrński M., *Pasożytnictwo społeczne czy inwalidztwo u młodzieży?*, Warszawa 1981.
- Płużek Z., Łazowski J., Kozioł M., Kozłowska A., *Porównanie pacjentów z chorobą wrzodową z grupami kontrolnymi w badaniach nad poszczególnymi testami [w:] Problemy psychosomatyczne w chorobie wrzodowej żołądka i dwunastnicy*, J. Łazowski (red.), Warszawa 1978.
- Płużek Z., *Test przymiotnikowy ACL*, Lublin 1984.
- Prężyna W., *Motywacyjne korelaty centralności przedmiotu postawy religijnej*, „Roczniki Filozoficzne” 1977, nr 25.
- Prężyna W., *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*, Lublin 1981.
- Pudelkiewicz B.M., *Uczenie się empatii przez twórczość poetycką i jej rola w rozwoju zdrowej osobowości*, „Zdrowie Psychiczne” 1980, nr 21(2).
- Reykowski J., *Funkcjonowanie osobowości w warunkach stresu psychologicznego*. Warszawa 1966.
- Reykowski J., *Eksperymentalna psychologia emocji*, Warszawa 1969.
- Reykowski J., *Osobowość a trwałe stres*, Warszawa 1971.
- Rosenberg M., *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton, New Jersey 1965.
- Rosenberg M.J., *Warunki powstawania oraz konsekwencje lęku przed oceną [w:] Społeczny kontekst badań psychologicznych i pedagogicznych*, J. Brzeziński, J. Siuta (red.), Poznań 1991 .

- Scheff T.J., Retzinger S.M., Ryan M.T., *Crime, violence, and self-esteem: Review and proposals* [w:] *The social importance of self-esteem*, A.M. Mecca, N.J. Smelser, J. Vasconcellos (red.), Berkeley 1989.
- Taylor S.E., Brown J.D., *Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health*, „Psychological Bulletin” 1988, nr 103.
- Tennen H., Affleck G., *The puzzles of self-esteem: A clinical perspective* [w:] *Self-esteem: The puzzle of low self-regard*, R. Baumeister (red.), New York 1993.
- Tesser A., *Self-esteem* [w:] *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intraindividual Processes*, A. Tesser, N. Schwarz (red.), Oxford 2001.
- Tucholska S., *Poziom samoaktualizacji jednostek potencjalnie twórczych*, „Zdrowie Psychiczne” 1980, nr 21(3).
- Tylka J., *Psychologiczna ocena różnic cech osobowości u ludzi z wysokim i niskim współczynnikiem somatycznym ryzyka choroby wieńcowej*, „Przegląd Psychologiczny” 1976, nr 19(3).
- Wojciszke B., *Pogranicze psychologii osobowości i społecznej: samoocena jako cecha i jako motyw* [w:] *Osobowość a procesy psychiczne i zachowanie*, B. Wojciszke, M. Płopa (red.), Kraków 2003.
- Zimbardo P.G., *Psychologia i życie*, Warszawa 1999.

SUMMARY

The paper reports explorative study of self-esteem of 300 students in last forms of secondary schools in Warsaw. The Adjective Check List – Gough and Heilbrun 1984 in Polish version, adopted by Płużek, was used. This standardized measure of self consists of 300 adjectives and can be scored for thirty-seven empirically derived personality scales. The subjects are asked to mark as many adjectives as they consider to be descriptive for themselves. The results show that level of self-esteem among Warsaw students of secondary schools (ranging in age from 18 to 19) is very high. A wide literature review concerning self-esteem is presented – the consequences of low and high self-esteem, people’s motivation to protect and enhance their self-esteem; and the drawbacks of too high self-esteem as well.